

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво	Рівень вищої освіти	другий (магістр)
Кафедра	Реставрації та експертизи творів мистецтва	Рік навчання	1
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	Нормативна
Спеціальність	023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	Семестр	1,2

**РЕСТАВРАЦІЯ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА НА ДЕРЕВ'ЯНІЙ ОСНОВІ/
РЕСТАВРАЦІЯ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА НА ПОЛОТНЯНІЙ ОСНОВІ**

Семестр 1 (осінь 2021)

1 вересня — 15 грудня

Семестр 2 (весна 2022)

Викладач	Шуліка Вячеслав Вікторович, доцент, PhD (канд. мист-ва)
E-mail	shulikavv@ukr.net
Заняття	Понеділок 9.00–10.35, ауд. 404 (3 корпус)
Консультації	Середа 15.45 – 16.45
Адреса	к. 404, поверх 4, корпус 3, вул. Мистецтв 11
Телефон	057 706-03-50 (кафедра)

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи і тільки у робочі дні. Умови листування: 1) в *темі* листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни; 2) в полі тексту листа позначити, хто звертається — анонімні листи розглядатися не будуть; 3) файли підписувати таким чином: *прізвище_завдання*. Розширення: *текст* — *doc, docx, ілюстрації* — *jpeg, pdf*. Окрім роздруківок для аудиторних занять, роботи для рубіжного контролю мають бути надіслані на пошту викладача. Обговорення проблем, пов'язаних із дисципліною, у коридорах академії не припустимі. Консультації з викладачем в стінах академії відбуваються у визначені дні та години.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна не має обов'язкових передумов для вивчення.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

Методичні рекомендації

1. Алешин А.Б. Реставрация станковой масляной живописи. Москва: И.Д. «Художественная школа», 2013. 224 с.

2. Бідзіля, В.О. Біоциди в реставраційній практиці. Київ: Національний науково-дослідний центр України, 2003. 64 с.
3. Бобров Ю.Г., Бобров Ф.Ю. Консервация и реставрация станковой темперной живописи. Москва: Художественно-педагогическое издательство, 2008. 128 с.
4. Комаренко О.І., Лушпієнко І.Г. Освітлення музейних та реставраційних приміщень Київ: ННДРЦУ, 2007. 80 с.
5. Кудрявцев Е.В. Техника реставрации картин. Москва: ООО «Издательство В.Шевчук», 2002. 249 с.
6. Кудрявцев Е.В. Техника реставрации картин. Москва: ГТГ, 1948. 143 с.
7. Основы музейной консервации и исследования произведений станковой живописи / сост. и науч. ред. Ю.И.Гренберг. Москва: Искусство, 1976. 221 с.
8. Проблеми українського термінологічного словникарства в мистецтвознавстві й етнології: науковий збірник пам'яті Миколи Трохименко /ред. д. мист. М.Селівачов. Київ: АНТ, 2002. 264 с.
9. Реставрация икон. Методические рекомендации. Москва: Всероссийский художественный научно-реставрационный центр им. И. Э. Грабаря, 1993. 234 с.
10. Реставрация произведения станковой темперной живописи /Г.С.Клокова, О.В.Демина, А.В.Инденбом и др. Москва: ПСТГУ, 2012. 240 с.
11. Російсько – український практичний словник реставратора /ред. Н.Є.Лозова. Київ: УАІД “РАДА”, 2004. – 264 с.
12. Сланський Б. Техніка живопису та реставрації. Київ: Мистецтво, 2009. 304 с.
13. Технология, исследование и хранение произведений станковой и настенной живописи /ред. Ю.И. Гренберга Москва: Изобразительное искусство, 1987. 346 с.
14. Фармаковский М.В. Акварель. Ее техника, реставрация и консервация. Ленинград: Государственный русский музей, 1950. 260 с.
15. Филатов В.В. Реставрация настенной масляной живописи. Москва: Изобразительное искусство, 1995. 248 с.

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Мольберти, столи, мікроскопи, витяжні шафи, УФ та ІЧ опромінювані, комп'ютери.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою дисципліни «Реставрація творів мистецтва» є опанування та вміле використання у реставраційній практиці сучасних реставраційних методик, матеріалів, технічних прийомів та засобів, які спрямовані на збереження та реставрацію пам'яток образотворчого мистецтва.

До головних задач курсу належить опанування реставраційними методиками роботи із захисним покриттям творів станкового живопису, роботи із записами та прописами (некваліфікованими реставраційними втручаннями), зміцнення фарбового шару то що.

Дисципліна забезпечує спеціалізовані (фахові) компетентності:

1. Здатність переосмислювати базові знання, демонструвати розвинену творчу уяву, використовувати власну образно-асоціативну мову при створенні художнього образу.
2. Здатність трактувати формотворчі мистецькі засоби як відображення історичних, соціокультурних, економічних і технологічних етапів розвитку суспільства.

3. Здатність проводити діагностику стану збереженості мистецьких об'єктів, формулювати кінцеву мету реставраційного втручання у відповідності до вимог сучасної наукової реставрації.
4. Здатність забезпечити захист інтелектуальної власності на твори образотворчого та/або декоративного мистецтва.
5. Здатність формувати мистецькі концепції на підставі проведення дослідження тих чи інших аспектів художньої творчості.
6. Здатність до використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій в контексті проведення мистецтвознавчих та реставраційних досліджень.
7. Здатність до організації та проведення науково-дослідної роботи у різних аспектах (історичний, теоретичний, практичний).
8. Здатність до визначення ефективності та апробації сучасних теоретичних підходів та концепцій інтерпретації культурно-мистецьких феноменів і процесів.
9. Здатність володіти категоріальним апаратом, методологією сучасного мистецтвознавчого аналізу стилістичних течій та художніх творів; науковими принципами експертизи творів образотворчого мистецтва.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна вивчається протягом двох семестрів 1-го курсу (6 кредитів ECTS, 180 навчальних години, в тому числі 45 годин — аудиторні заняття та 135 години — самостійні). Всього курс має 4 модулі та теми.

1 семестр.

Розділ 1.

Завдання 1. Приладові дослідження творів.

Рентгенографія. Дослідження в УФ-променях. Дослідження в ІЧ-променях. мікрохімічний аналіз матеріалів живопису.

Завдання 2. Ознайомлення з методами консервації основи з різними видами руйнувань.

Дезінфекція творів живопису. Укріплення руйнованих основ.

Завдання 3. Вивчення методів зміцнення фарбового шару та ґрунту.

Зміцнення фарбового шару і ґрунту; усунення деформацій фарбового шару; оволодіння методами зведення проривів полотняної основи.

Розділ 2.

Завдання 1. Вивчення методів дублювання полотна.

Завдання 2. Підготовка експозиційного підрамника.

Завдання 3. Натягування авторського полотна на експозиційний підрамник.

2 семестр.

Розділ 1.

Завдання 1. Ознайомлення з методами потоншення лакової плівки.

Завдання 2. Потоншення лакової плівки.

Завдання 3. Вивчення методів регенерації лакової плівки

Розділ 2.

Завдання 1. Вивчення методів відновлення фарбового шару

Завдання 2. Виконання реставраційних тонувань фарбового шару

Завдання 3. Оформлення реставраційної документації

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом практичних занять. Самостійна робота спрямована на закріплення отриманих результатів та підготовку матеріалів для копіювання (основа, левкас, фарби тощо). Зміст самостійної роботи складає пошук додаткової інформації та її аналіз, виконання практичних завдань.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю екзаменаційний перегляд. Для отримання заліку достатньо пройти рубіжні етапи контролю у формі поточних перевірок процесу роботи. Для тих студентів, які бажають покращити результат, передбачена участь у виставках та наукових конференціях (10 балів).

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Диференціація А (внутрішня)	Національна	Бали	ECTS
відмінно	90–100	А	А+ 98–100	задовільно	64–74	D
			А 95–97		60–63	E
			А- 90–94	незадовільно	35–59	FX
добре	82–89	В		незадовільно (повторне проходження)	0–34	F
	75–81	С				

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять необхідно вимкнути звук мобільних телефонів як студентам, так і викладачу. За необхідності аспірант має спитати дозволу вийти з аудиторії (окрім заліку).

Вітається власна думка з теми заняття, аргументоване відстоювання позиції.

У разі відрадження, хвороби тощо викладач має перенести заняття на вільний день за попередньою узгодженістю із студентами.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTІ

Пропускати заняття без поважних причин недопустимо (причини пропуску мають бути підтверджені). Запізнення на заняття не вітаються. Якщо студент пропустив певну тему, він повинен самостійно відпрацювати її та на наступному занятті відповісти на ключові питання.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, статтях, при складанні заліку тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час рубіжного контролю помічено списування, студент втрачає право отримати бали за тему, або надається інший перелік додаткових питань. Якщо це відбулось в процесі заліку — студент отримує тільки ті бали, що були зараховані за попередні етапи контролю.

Корисні посилання: <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>

<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

РОЗКЛАД КУРСУ

1 семестр

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Годин	Рубіжний контроль	Деталі
16.09	1	практичне	Приладові дослідження творів. Рентгенографія. Дослідження в УФ-променях..	2		
23.09	1	практичне	Дослідження в ІЧ-променях. мікрохімічний аналіз матеріалів живопису	2		
30.09	2	практичне	Ознайомлення з методами консервації основи з різними видами руйнувань.	2		
7.10	2	практичне	Дезінфекція творів живопису. Укріплення руйнованих основ.	2		
30.09	2	практичне	Укріплення руйнованих основ.	2		
5.10	2	практичне	Укріплення руйнованих основ. Оволодіння методами зведення проривів полотняної основи.	2		
14.10	3	практичне	Вивчення методів зміцнення фарбового шару та ґрунту.	2	Перегляд	
21.10	3	практичне	Зміцнення фарбового шару і ґрунту; усунення деформацій фарбового шару;	2		
28.10	3	практичне	Зміцнення фарбового шару і ґрунту; усунення деформацій фарбового шару;	2		
4.11	3	практичне	Зміцнення фарбового шару і ґрунту; усунення	2		

			деформацій фарбового шару			
11.11	3	практичне	Зміцнення фарбового шару і ґрунту; усунення деформацій фарбового шару	2		
18.11	3	практичне	Зміцнення фарбового шару і ґрунту; усунення деформацій фарбового шару	2		
25.11	4	практичне	Вивчення методів дублювання полотна.	2		
2.12	5	практичне	Підготовка експозиційного підрамника.	2		
9.12	6	практичне	Завдання 3. Натягування авторського полотна на експозиційний підрамник.	2	перегляд	

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Тема	Форма звітності	Бали
1	Поточний контроль	0–10
2	Поточний контроль	0–40
3	Поточний контроль	0–10
4	Поточний контроль	0–10
5	Поточний контроль	0–10
6	Поточний контроль	0–20
	Всього балів	100

2 семестр

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Годин	Рубіжний контроль	Деталі
17.01	7	Практичне	Ознайомлення з методами потоншення лакової плівки.	2		
24.01	8	Практичне	Потоншення лакової плівки.	2		
31.01	8	Практичне	Потоншення лакової плівки.	2		
7.02	8	Практичне	Потоншення лакової плівки.	2		
14.02	8	практичне	Потоншення лакової плівки.	2		
21.02	9	Практичне	Вивчення методів регенерації лакової плівки; регенерація лакової плівки	2	перегляд	

28.02						
7.03						
14.03						
21.03	10	Практичне	регенерація лакової плівки Вивчення методів відновлення фарбового шару	2		
28.03	11	Практичне	Виконання реставраційних тонувань фарбового шару	2		
4.04	11	практичне	Виконання реставраційних тонувань фарбового шару	2		
11.04	11	Практичне	Виконання реставраційних тонувань фарбового шару	2		
18.04	11	Практичне	Виконання реставраційних тонувань фарбового шару	2		
25.04	12	Практичне	Оформлення реставраційної документації	2		
2.05						
9.05						
16.05			Оформлення реставраційної документації	2	перегляд	

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Тема	Форма звітності	Бали
7	Поточний контроль	0–50
8	Поточний контроль	0–50
	Всього балів	100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

	Бали		Критерії оцінювання
	0–20	0–40	
A+	20	40	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали та приклади за темою. Відповів на додаткові питання. Розширив роботу до рівня тез до конференції. Подача акуратна, без помилок
A	17–19	37–39	Студентів повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали за темою. Подача акуратна, без помилок
A-	16	36	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, подача акуратна, без помилок
B	12–15	32–35	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив

			декілька незначних помилок
C	8–11	22–31	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив значні помилки, є невеликі проблеми з форматкуванням
D	4–7	10–21	Студент не в повному обсязі опанував матеріал теми, робота виконана на недостатньому рівні із значними недоліками (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, відсутність творчого підходу тощо), наявні проблеми з форматкуванням
E	1–3	1–9	Студент в недостатньому обсязі опанував матеріал теми, виконана робота має багато значних недоліків (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, невідповідність завданню, невчасна подача виконаної роботи, неохайність подання тощо).
	0	0	Пропуск рубіжного контролю

СИСТЕМА БОНУСІВ

Передбачено додаткові бали за виступ на конференції, участь у художніх виставках або публікацію статті за темою дослідження, виконані в межах дисципліни (5–8), а також участь у житті групи (1–3). Максимальна кількість балів: 10.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Розширений список літератури наведено у методичних матеріалах. Також на заняттях викладач може порекомендувати додаткові джерела інформації.

1. Алёшин А.Б. Реставрация станковой масляной живописи. Москва: И.Д. «Художественная школа», 2013. 224 с.
2. Бідзіля В.О. Біоциди в реставраційній практиці. Київ: Національний науково-дослідний центр України, 2003. 64 с.
3. Білецька М.В., Козак О.Т. Співпраця біохіміка з художником-реставратором. *Бюлетень 4 Інформаційний випуск*. Львів: ННДРЦУ ЛФ, 2001. С.23-24
4. Бобров Ю.Г., Бобров Ф.Ю. Консервация и реставрация станковой темперной живописи. Москва: Художественно-педагогическое издательство, 2008. 128 с.
5. Богородиця-Одигітрія другої половини XIII століття з церкви Успіння Пресвятої Богородиці з Дорогобужа /Зоряна Лильо-Откович, Василь Откович, Тарас Откович. Львів: Львівська філіал ННДРЦУ, 2007. 64 с.
6. Боднар А. Вивчення механізму впливу біополярного апротонного розчинника диметилсульфоксиду та поверхнево активної речовини кокамідпропілбетаїну на молекулярну структуру застарілих лакових плівок та пізніших перемальовань на іконах західного регіону України. *Бюлетень 12 Інформаційний випуск*. Львів: ННДРЦУ ЛФ, 2012. С.30-31.
7. Відроджені шедеври /Мирослав Откович, Тарас Откович, Ольга Канарська-Луцан. Львів: Львівська філіал ННДРЦУ, 2008. 180 с.
8. Відроджені шедеври з музейних скарбниць України. Каталог виставки з нагоди 70-річчя від дня заснування Національного науково-дослідного реставраційного центру України /упор. Павло Ілінг. Київ: ННДРЦУ, 2008. 175 с.
9. Врятовані скарби. Каталог реставрованих ікон XVII – XX ст. з колекції Івано-Франківського краєзнавчого музею. Реставратор Валерій Твердохліб /упор. Марія Гелетович. Львів: Манускрипт-Львів, 2009. 127 с.
10. Гильгендорф И.Н. Исследование и выявление угасших древних надписей. *Средневековое искусство: Русь Грузия*. Москва: Наука, 1978. С. 265 – 273.
11. Ікона «Іван Хреститель» з житієм /Мирослав Откович, Тарас Откович, Ольга Канарська-Луцан. Львів: Львівська філія ННДРЦУ, 2010. 80 с.

12. Калиниченко Л.П., Плющ О.Ф. Реставрация настенной живописи. Теория, методика, техника / авт.-сост. Е.Б.Огарков. Київ: Молодь, 2010. 319 с.
13. Ковальчук Є. Врятовані пам'ятки. З історії дослідження і реставрації волинського іконопису XVI – XVIII століть. Луцьк: Медіа, 2005. 12 с.
14. Козак О. Застосування біохімічних методів реставрації творів мистецтва (практичні вказівки). *Бюлетень 8 Інформаційний випуск*. Львів: ННДРЦУ ЛФ, 2006. С.166-169.
15. Козак О., Осмак Г. Нові технології в реставраційній практиці. *Бюлетень 5 Інформаційний випуск*. Львів: ННДРЦУ ЛФ, 2003. С.8-9.
16. Комаренко О.І., Лушпієнко І.Г. Освітлення музейних та реставраційних приміщень. Київ: ННДРЦУ, 2007. 80 с.
17. Коренюк Ю. Документування пам'яток монументального живопису. *Культурологічна думка: щорічник наукових праць*. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2013. №6. С. 143-148.
18. Крізь патину часу. Відроджене минуле. *Каталог виставки відреставрованих творів декоративно-ужиткового мистецтва з музейних колекцій України* /упор. Ірина Муратова. Київ: ННДРЦУ, 2005. 184 с.
19. Кудрявцев Е.В. Техника реставрации картин. Москва: ООО «Издательство В.Шевчук», 2002. 249 с.
20. Кудрявцев Е.В. Техника реставрации картин. Москва: ГТГ, 1948. 143 с.
21. Кушлик О.М. Вибір матеріалів для реставрації настінного живопису – видалення багатошарових записів з живопису. *Реставрація музейних пам'яток в сучасних умовах. Проблеми та шляхи їх вирішення*. IV Міжнародна науково-практична конференція, тези доповідей 20-23 травня 2003 року. Київ: ННДРЦУ, 2003. С. 70 – 74.
22. Основы музейной консервации и исследования произведений станковой живописи / сост. и науч. ред. Ю.И.Гренберг. Москва: Искусство, 1976. 221 с.
23. Проблеми українського термінологічного словникарства в мистецтвознавстві й етнології: науковий збірник пам'яті Миколи Трохименко /ред. д. мист. М.Селівачьов. Київ: АНТ, 2002. 264 с.
24. Реставрация икон. Методические рекомендации. Москва: Всероссийский художественный научно-реставрационный центр им. И. Э. Грабаря, 1993. 234 с.
25. Реставрация произведения станковой темперной живописи /Г.С.Клокова, О.В.Демина, А.В.Инденбом и др. Москва: ПСТГУ, 2012. 240 с.
26. Російсько – український практичний словник реставратора /ред. Н.Є.Лозова. Київ: УАІД “РАДА”, 2004. 264 с.
27. Сланський Б. Техніка живопису та реставрації. Київ.: Мистецтво, 2009. 304 с.
28. Технология, исследование и хранение произведений станковой и настенной живописи /ред. Ю.И. Гренберга. Москва: Изобразительное искусство, 1987. 346 с.
29. Фармаковский М.В. Акварель. Ее техника, реставрация и консервация. Ленинград: Государственный русский музей, 1950. 260 с.
30. Филатов В.В. Реставрация настенной масляной живописи. Москва: Изобразительное искусство, 1995. 248 с